

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ДОБРОБУТ ВІЙСЬКОВИХ КАПЕЛАНІВ В УМОВАХ ВІЙНИ: РЕЗУЛЬТАТИ ПІЛОТАЖНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Сірко Володимир Зіновійович

аспірант відділу соціальної психології особистості
Інституту соціальної та політичної психології НАПН України
ORCID ID: 0000-0002-9959-9652

У статті представлено результати пілотажного дослідження психологічного добробуту військових капеланів, здійсненого на другий рік повномасштабного збройного вторгнення Росії в Україну. Дослідження спрямоване на виявлення ключових психологічних чинників, що впливають на збереження або зниження психологічного добробуту капеланів, які здійснюють служіння в умовах хронічного стресу, загрози життю та постійного емоційного навантаження. Для оцінювання психологічного добробуту, резильєнтності, професійного вигорання, симптомів травматичних стресових станів, тривоги та депресії було використано стандартизований психодіагностичний інструментарій: Ryff's Psychological Well-Being Scales (PWB), Connor – Davidson Resilience Scale (CD-RISC), Maslach Burnout Inventory (MBI), PTSD Checklist for DSM-5 (PCL-5), Hospital Anxiety and Depression Scale (HADS). Статистична обробка включала описову статистику та кореляційний аналіз.

Проаналізовано взаємозв'язок інтегрального показника психологічного добробуту з резильєнтністю, професійним вигоранням, тривогою, депресією та симптомами травматичних стресових станів. Встановлено, що професійне вигорання, зокрема його компонент «емоційне виснаження», є найбільш значущим деструктивним чинником психологічного добробуту військових капеланів. Водночас «вік» і «резильєнтність» виступають стабільними позитивними предикторами психологічного добробуту, що свідчить про важливість життєвого досвіду та внутрішньої стійкості в умовах війни.

Отримані результати демонструють відсутність прямого лінійного зв'язку між інтегральним показником психологічного добробуту та рівнем симптомів травматичних стресових станів, тривоги й депресії, що може вказувати на складні, нелінійні механізми адаптації в цієї професійної групи. Проведений аналіз субшкал психологічного добробуту дозволив уточнити специфічні шляхи впливу вигорання та резильєнтності на автономію, позитивні відносини з іншими та життєві цілі капеланів.

Результати пілотажного дослідження стали підґрунтям для вдосконалення психодіагностичного інструментарію та формування програми основного дослідження, зокрема, шляхом включення методик оцінювання релігійного копіngu (Brief RCOPE), ресурсних стратегій стресодоляння (BASIS Ph) та якості професійного життя (Professional Quality of Life Scale, ProQOL), що дозволить глибше дослідити механізми забезпечення та збереження психологічного добробуту військових капеланів в умовах війни.

Ключові слова: військові капелани, психологічний добробут, резильєнтність, професійне вигорання, релігійний копінг.

Sirko V. PSYCHOLOGICAL WELL-BEING OF MILITARY CHAPLAINS IN WARTIME CONDITIONS: RESULTS OF A PILOT STUDY

The article presents the results of a pilot study on the psychological well-being of military chaplains conducted during the second year of Russia's full-scale invasion of Ukraine. The study aimed to identify key psychological factors influencing the preservation or decline of psychological well-being among chaplains who perform their ministry under conditions of chronic stress, life-threatening danger, and sustained emotional strain. To assess psychological well-being, resilience, professional burnout, symptoms of traumatic stress states, anxiety, and depression, standardized psychodiagnostic instruments were used: Ryff's Psychological Well-Being Scales (PWB), Connor – Davidson Resilience Scale (CD-RISC), Maslach Burnout Inventory (MBI), PTSD Checklist for DSM-5 (PCL-5), and Hospital Anxiety and Depression Scale (HADS). Statistical analysis included descriptive statistics and correlation analysis.

The relationships between the integral indicator of psychological well-being and resilience, professional burnout, anxiety, depression, and symptoms of traumatic stress states were examined. The findings indicate that professional burnout, particularly its component of emotional exhaustion, represents the most significant destructive factor affecting the psychological well-being of military chaplains. At the same time, age and resilience function as stable positive predictors of psychological well-being, highlighting the importance of life experience and internal psychological strength in wartime conditions.

The results also demonstrate the absence of a direct linear relationship between the integral indicator of psychological well-being and the level of symptoms of traumatic stress states, anxiety, and depression, suggesting the presence of complex, non-linear adaptive mechanisms within this professional group. An analysis of the subscales of psychological well-being allowed for clarification of specific pathways through which burnout and resilience influence autonomy, positive relations with others, and life purpose among chaplains.

The pilot study findings served as a foundation for refining the psychodiagnostic toolkit and developing the design of the main study, particularly through the inclusion of measures assessing religious coping (Brief RCOPE), resource-based stress-coping strategies (BASIC Ph), and professional quality of life (Professional Quality of Life Scale, ProQOL). This approach will enable a more in-depth examination of the mechanisms underlying the provision and preservation of psychological well-being among military chaplains in wartime conditions.

Key words: military chaplains, psychological well-being, resilience, professional burnout, religious coping.

Вступ. У сучасних умовах повномасштабної війни капелани виконують функції духовної підтримки, психологічного супроводу та кризової інтервенції в зоні бойових дій. Діяльність у середовищі підвищеної небезпеки поєднується з високим рівнем емоційного та морального навантаження, що створює ризики розвитку вигорання, симптомів травматичних стресових станів (далі – СТСС), тривоги, депресивних розладів і, як наслідок, загального зниження їхнього психологічного добробуту. У цьому сенсі капелани є важливою ланкою підтримки військовослужбовців, тому збереження їхнього добробуту набуває стратегічного значення і для військ, і для системи психологічної допомоги. Попри актуальність проблеми, бракує вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень, присвячених добробуту саме військових капеланів, розумінню ролі психологічних ресурсів, резильєнтності та релігійного копінгу в забезпеченні їхнього психологічного добробуту в екстремальних умовах війни.

Накопичені праці свідчать про важливість вивчення психологічного добробуту допомагаючих професій, зокрема факторів, що його руйнують, та ресурсів, що його підтримують, в умовах війни. Так, у працях А. Коннора та Дж. Девідсона сформовано концепцію резильєнтності як захисного фактору в разі наявності стресу [1]. К. Ріфф розкрила структуру психологічного добробуту, виокремила його функціонально-ціннісні компоненти [2]. У результаті дослідження професійного вигорання С. Маслач і колеги [3] визначили виснаження однією із центральних загроз для допомагаючих професій. Окремі зарубіжні роботи підкреслюють роль духовності та релігійного копінгу у збереженні стійкості, особливо це стосується віруючих фахівців, що працюють у кризових умовах, [4,5].

В українських реаліях сьогодення проблема психологічної стійкості під час війни представлена у працях В. Безшейка, присвячених адаптації інструментарію для вимірювання посттравматичного стресового розладу (далі – ПТСР) [6]. С. Карсканова [7] здійснила адаптацію Шкали психологічного добробуту К. Ріфф. Загалом наявні роботи вітчизняних дослідників засвідчують складність оцінювання впливу бойових умов на фахівців допомагаючих професій, однак системні дослідження щодо психологічного добробуту військових капеланів практично відсутні. Невирішеними залишаються питання щодо інтегрального впливу вигорання, віку, резильєнтності, депресивних симптомів, релігійного копінгу та ресурсного стресодолавання на психологічний добробут капеланів, а також методологічного обґрунтування інструментарію для таких досліджень.

Мета статті. Визначити провідні психодіагностичні параметри та предиктори психологічного добробуту військових капеланів за результатами пілотажного дослідження, а також окреслити напрями вдосконалення інструментарію для проведення основного дослідження.

Матеріали та методи. Пілотажне дослідження проводилося в лютому 2024 р. (на другий рік повномасштабного вторгнення Росії в Україну), у ньому взяли участь 20 військових капеланів, 90% із них чоловічої статі, середнім віком 30–50 років. До інструментарію входили 5 методик: Перелік симптомів СТСС PCL-5 [6], Шкала психологічного добробуту К. Ріфф [7], Шкала резильєнтності Коннора – Девідсона (Connor – Davidson Resilience Scale, CD-RISC) [1, с. 16–17], Госпітальна шкала тривоги та депресії (HADS) [8], опитувальник професійного вигорання, МБІ [3]. Застосовано описову статистику та кореляційний аналіз (Пірсона).

Результати. Основні результати пілотажного дослідження.

Таблиця 1

Описова статистика

Показник	Середнє (М)	Ст. відхилення (СВ)	Мін.	Макс.	Медіана
Інтегральний показник ПД	367,50	41,90	284,00	449,00	368,00
СТСС	20,60	14,78	2,00	62,00	20,50
Резильєнтність	27,55	6,22	11,00	38,00	28,00
Тривога (HADS)	7,15	4,09	0,00	18,00	7,00
Депресія (HADS)	7,90	2,94	3,00	15,00	8,00
Виснаження (Вигорання)	14,50	7,21	4,00	31,00	12,00
Деперсоналізація (Вигорання)	7,60	4,69	2,00	18,00	6,00
Редукція (Вигорання)	25,75	5,01	12,00	33,00	26,50

Таблиця 2

Розподіл респондентів за рівнями психологічного добробуту (далі – ПД) та СТСС

Рівень	ПД (Кількість)	ПД (Відсоток)	СТСС (Кількість)	СТСС (Відсоток)
1 (низький)	3	15,0	7	35,0
2 (середній)	4	20,0	10	50,0
3 (високий)	13	65,0	3	15,0

Описова статистика свідчить про наявність у більшості респондентів середнього та високого рівня психологічного добробуту (85%). Водночас у 65% виявлено середні або високі рівні симптомів СТСС.

Таблиця 3

Статистично значущі кореляції ($p < 0,05$) з показниками ПД

Залежна змінна (ПД)	Незалежна змінна	Коефіцієнт Пірсона (r)	Значущість (p)
ПД_інтегральний	Виснаження	-0,594	0,006
ПД_інтегральний	Вік	0,574	0,008
ПД_автономія	Виснаження	-0,598	0,005
ПД_цілі в житті	Деперсоналізація	-0,581	0,007
ПД_позитивні відносини	Резильєнтність	0,553	0,011

Ключові висновки кореляції: виявлено сильний обернений зв'язок між інтегральним ПД та Виснаженням ($r = -0,594$), що вказує на вигорання як головний фактор ризику. Також ми бачимо сильний обернений (негативний) зв'язок між Цілями в житті та Деперсоналізацією ($r = -0,581$), це свідчить про те, що чим вищий рівень відчуження та цинізму капелана (Деперсоналізація), тим нижчим є його відчуття життєвої мети, сенсу та спрямованості в майбутнє (Цілі в житті).

Вік і Резильєнтність є значущими позитивними предикторами ПД. Попри очікування, у рамках даного пілотного дослідження не було виявлено прямого лінійного зв'язку (кореляції) інтегрального показника ПД з безперервними балами за шкалами СТСС, Тривоги та Депресії ($p > 0,05$). Це свідчить про те, що вплив цих симптомів на загальний ПД, можливо, не є лінійним або потребує оцінювання якісних рівнів, а не сумарних балів.

Аналіз субшкал психологічного добробуту.

Таблиця 4

Психологічний добробут – Позитивні відносини

Незалежна змінна	Коефіцієнт Пірсона (r)	Значущість (p)	Напрямок зв'язку
Резильєнтність	0,553	0,011	Прямий (Позитивний)
Вік	0,554	0,011	Прямий (Позитивний)
Редукція (професійна ефективність)	0,537	0,015	Прямий (Позитивний)

Шкала Позитивні відносини відображає якість міжособистісних зв'язків капелана. Висока якість позитивних відносин сильно пов'язана з резильєнтністю та віком капеланів. Це свідчить про те, що міжособистісна компетентність (їхній соціальний інтелект) зростає з накопиченням життєвого досвіду та є складником внутрішньої стійкості. Позитивний зв'язок із Редукцією (яка в даному контексті означає високу Професійну ефективність) може вказувати на те, що успішна взаємодія з іншими та реалізація професійних цілей живить соціальні зв'язки.

Таблиця 5

Психологічний добробут – Автономія

Незалежна змінна	Коефіцієнт Пірсона (r)	Значущість (p)	Напрямок зв'язку
Виснаження	-0,598	0,005	Обернений (Негативний)
Деперсоналізація	-0,483	0,031	Обернений (Негативний)
Вік	0,478	0,033	Прямий (Позитивний)

Шкала Автономія відображає незалежність та здатність до саморегуляції і протистояння соціальному тиску. Автономія є надзвичайно вразливою до вигорання. Сильний негативний зв'язок із Виснаженням ($r = -0,598$) та Деперсоналізацією підтверджує, що коли капелан емоційно виснажений і втрачає особисту залученість, його відчуття незалежності та самодостатності різко знижується. Автономія позитивно пов'язана з віком капеланів, що вказує на зміцнення особистісної незалежності з досвідом.

Обговорення результатів. У результаті дослідження підтверджено, що професійне вигорання, зокрема його компонент Емоційне виснаження, є найбільш значущим деструктивним фактором, що негативно впливає на ПД капеланів. Це може бути пов'язано із природою діяльності військових капеланів, де виснаження накопичується як наслідок постійного співчуття військовим, а також як наслідок інших викликів, пов'язаних зі специфікою служіння, що потребує окремого дослідження.

Найвні бали СТСС, Тривоги та Депресії не показали прямого лінійного зв'язку (кореляції) із загальним ПД капеланів ($p > 0,05$). Це може бути наслідком малого обсягу вибірки або ж вказувати на те, що для цієї професійної групи механізми вигорання (як прямий результат діяльності) є більш сильним предиктором добробуту, ніж загальна вираженість травматичних симптомів.

З іншого боку, Вік і Резильєнтність виступають надійними позитивними предикторами, вказують на важливість життєвого досвіду та внутрішньої стійкості у збереженні ПД капеланів в умовах війни, можуть бути ресурсними його чинниками.

Аналіз субшкал Психологічного добробуту показав специфічні шляхи, якими Вигорання руйнує ПД, а Резильєнтність його підтримує. Зв'язок між загальним рівнем психологічного добробуту та Виснаженням підтвердився на рівні субшкал: виявлено сильний обернений зв'язок між Автономією та компонентами вигорання – Виснаженням ($r = -0,598$) та Деперсоналізацією ($r = -0,483$). Даний зв'язок може свідчити про те, що Вигорання не обмежується лише емоційною втомою. Вигорання впливає на внутрішню опору капелана, руйнує його відчуття незалежності, самодостатності та здатності до саморегуляції (Автономію). Коли капелан відчуває, що його ресурси вичерпані, він втрачає контроль над власним життям, що є критичним для функціонування в умовах постійної небезпеки. Окрім того, аналіз показав, що компоненти вигорання можуть впливати на екзистенційну основу психологічного добробуту капеланів. Зокрема, виявлено сильний обернений зв'язок між Деперсоналізацією та Цілями в житті ($r = -0,581$, $p = 0,007$). Це свідчить про те, що відчуття цинічного відчуження від своїх професійних обов'язків (Деперсоналізація) призводить до втрати відчуття сенсу та життєвої спрямованості.

Субшкала Позитивні відносини з іншими виявилася найбільш сильно пов'язаною з Резильєнтністю ($r = 0,553$) та Віком ($r = 0,554$). Це може свідчити про те, що підтримка високої якості соціальних зв'язків є ключовим ресурсом, який формується з накопиченням життєвого досвіду (Вік) та є зовнішнім проявом внутрішньої стійкості (Резильєнтність). Отже, здатність капелана якісно взаємодіяти з іншими є функцією його особистісної зрілості та стійкості до стресу.

Виходячи з отриманих результатів, для основного дослідження планується включення додаткових методик для більш глибокого оцінювання механізмів копіngu та якості професійного життя, а також їхнього впливу на ПД капеланів в умовах війни: Basic PH [9], Brief RCOPE [10, с. 502–503], а також Шкали оцінки якості життя ProQOL В.Н. Stamm [11].

Сильний негативний зв'язок між ПД та Виснаженням обґрунтовує необхідність переходу до оцінювання специфічних професійних наслідків служіння капеланів: втоми від співчуття та задоволення від співчуття. Використання ProQOL дозволить розкрити механізм впливу вторинної травматизації на ПД капеланів в умовах війни.

Значущий позитивний зв'язок ПД з Резильєнтністю та Віком потребує ідентифікації конкретних стратегій копіngu. Включення Basic PH та Brief RCOPE дозволить вивчити, як саме капелани за допомогою релігійного копіngu та ресурсного стресодолаання забезпечують власний ПД в умовах війни.

Також є гіпотеза, що деякі показники можуть змінюватися через продовження війни, на що потрібно звернути увагу під час дослідження.

Висновки. За результатами пілотажного дослідження було ідентифіковано професійне вигорання як основний деструктивний фактор, тоді як вік і резильєнтність виступають основними ресурсними чинниками, що впливають на ПД військових капеланів. Отримані дані обґрунтовують доцільність проведення подальшого масштабного дослідження з розширеним психодіагностичним інструментарієм.

Література:

1. Кокун О., Мельничук Т. Резилієнс-довідник : практичний посібник. Київ : Інститут психології ім. Г.С. Костюка НАПН України, 2023. 25 с.
2. Ryff C.D. Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1989. Vol. 57. № 6. P. 1069–1081. DOI: 10.1037/0022-3514.57.6.1069
3. Maslach C., Jackson S.E., Leiter M.P. Maslach Burnout Inventory. 3rd ed. Palo Alto : Consulting Psychologists Press, 1997. 52 p.
4. Pargament K.I., Feuille M., Burdzy D. The brief RCOPE: Current psychometric status of a short measure of religious coping. *Religions*. 2011. Vol. 2. № 1. P. 51–76. DOI: 10.3390/rel2010051
5. Smith-MacDonald L., Norris J.M., Raffin-Bouchal S., Sinclair S. Spirituality and mental well-being in combat veterans: A systematic review. *Military Medicine*. 2017. Vol. 182. № № 11–12. P. 1920–1940. DOI: 10.7205/MILMED-D-17-00099

6. Безшейко В. Адаптація шкали для клінічної діагностики ПТСР та опитувальника «Перелік симптомів ПТСР» для української популяції. *Psychosomatic Medicine and General Practice*. 2016. Т. 1. № 1. Р. е010108. URL: <https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/8> (дата звернення: 17.12.2025).
7. Карсканова С. Опитувальник «Шкали психологічного благополуччя» К. Ріфф: процес та результати адаптації. *Практична психологія та соціальна робота*. 2011. № 12. С. 1–10.
8. Zigmond A.S., Snaith R.P. The hospital anxiety and depression scale. *Acta Psychiatrica Scandinavica*. 1983. Vol. 67. № 6. Р. 361–370.
9. Вебер Т. Використання моделі Basic PH у роботі з різними категоріями клієнтів. *Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи* : навчальний посібник / за заг. ред. Л. Царенко. Київ, 2018. Т. 2. С. 225–227.
10. Кравчук С. Психологія прощення у взаємодії суб'єктів воєнно-політичних подій : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Київ, 2017. 531 с.
11. Stamm B.H. The concise ProQOL manual. Pocatello, ID : ProQOL.org, 2010. 78 p.

References:

1. Bezsheiko, V. (2016). Adaptatsiia shkaly dlia klinichnoi diahnostyky posttravmatychnoho stresovoho rozladu ta opytuvalnyka "Perelik symptomiv PTSS" dlia ukraïnskoi populiatsii [Adaptation of the PTSD diagnostic scale and the PTSD Checklist for the Ukrainian population]. *Psychosomatic Medicine and General Practice, 1 (1)*, e010108. Retrieved from: <https://uk.e-edjournal.com/index.php/psp/article/view/8> [in Ukrainian].
2. Karskanova, S.V. (2011). Opytuvalnyk "Shkaly psykhologichnoho blahopoluchchia" K. Ryff: protses ta rezultaty adaptatsii [C. Ryff's Psychological Well-Being Scales: Process and results of adaptation]. *Practical Psychology and Social Work, (12)*, 1–10 [in Ukrainian].
3. Kokun, O.M., & Melnychuk, T.I. (2023). Rezylijens-dovidnyk: Praktychnyi posibnyk [Resilience handbook: A practical guide]. Kyiv: Institute of Psychology of H.S. Kostyuk, NAES of Ukraine [in Ukrainian].
4. Kravchuk, S.L. (2017). Psykholohiia proshchennia u vzaiemodii subiektiv voienno-politychnykh podii [Psychology of forgiveness in the interaction of subjects of military-political events]. PhD dissertation, Institute of Social and Political Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine. Kyiv [in Ukrainian].
5. Maslach, C., Jackson, S.E., & Leiter, M.P. (1997). Maslach Burnout Inventory (3rd ed.). Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
6. Pargament, K.I., Feuille, M., & Burdzy, D. (2011). The brief RCOPE: Current psychometric status of a short measure of religious coping. *Religions, 2 (1)*, 51–76. <https://doi.org/10.3390/rel2010051>
7. Ryff, C.D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology, 57 (6)*, 1069–1081. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.6.1069>
8. Smith-MacDonald, L., Norris, J.M., Raffin-Bouchal, S., & Sinclair, S. (2017). Spirituality and mental well-being in combat veterans: A systematic review. *Military Medicine, 182 (11–12)*, 1920–1940. <https://doi.org/10.7205/MILMED-D-17-00099>
9. Stamm, B.H. (2010). The concise ProQOL manual. Pocatello, ID: ProQOL.org.
10. Weber, T.K. (2018). Vykorystannia modeli Basic PH v roboti z riznymy katehoriiami kliientiv [Use of the Basic PH model in work with different client groups]. In L. Tsarenko (Ed.), *Osnovy rehabilitatsiinoi psykhologii: podolannia naslidkiv kryzy* [Foundations of rehabilitation psychology: Overcoming crisis consequences] (Vol. 2, pp. 225–227). Kyiv [in Ukrainian].
11. Zigmond, A.S., & Snaith, R.P. (1983). The hospital anxiety and depression scale. *Acta Psychiatrica Scandinavica, 67 (6)*, 361–370.

Дата першого надходження статті до видання: 11.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 02.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.03.2026